

เหลียวหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในระบอบประชาธิปไตย

* วีรพา ฐานะปรัชญ์

ประเทศไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 คณะราษฎรได้อำงเหตุผลที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การให้ราษฎรได้มีสิทธิเสมอภาคกัน การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สำคัญอันหนึ่งของประชาชนที่แสดงให้เห็นถึงการมีสิทธิเสมอภาคกันในการออกเสียงเพื่อเลือกตัวแทนของตนเข้าไปบริหารประเทศ เพื่อจัดการใช้อำนาจ

หรืออิทธิพลของคนบางกลุ่มในการปกครองประเทศ จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลสถิติภูมิเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพบว่า การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่อดีตหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 มีมาแล้ว 21 ครั้ง (ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548) มีสถิติการมาใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ของประชาชนในแต่ละครั้งดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งและร้อยละของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศ และจำแนกในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

ครั้งที่	วันที่	ทั่วประเทศ		กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
		ผู้มีสิทธิ(คน)	%ผู้ใช้สิทธิ	ผู้มีสิทธิ(คน)	%ผู้ใช้สิทธิ	ผู้มีสิทธิ(คน)	%ผู้ใช้สิทธิ
1	15 พย 2476	4,278,231	41.45				
2	7 พย 2480	6,123,239	40.22				
3	12 พย 2481	6,310,172	35.03				
4	6 มค 2489	6,431,827	32.52				
5	29 มค 2491	7,176,464	29.51				

ครั้งที่	วันที่	ทั่วประเทศ		กรุงเทพฯ		ต่างจังหวัด	
		ผู้มีสิทธิ(คน)	%ผู้ใช้สิทธิ	ผู้มีสิทธิ(คน)	%ผู้ใช้สิทธิ	ผู้มีสิทธิ(คน)	%ผู้ใช้สิทธิ
6	26 กพ 2495	7,602,591	32.37				
7	26 กพ 2500	9,859,039	57.50				
8	15 ธค 2500	9,911,118	44.10				
9	10 กพ 2512	14,820,180	49.16				
10	26 มค 2518	18,343,486	51.64	1,913,971	33.65	16,429,515	53.74
11	4 เมย 2519	20,623,430	43.99	2,053,022	29.05	18,570,408	45.64
12	22 เมย 2522	22,581,780	43.90				
13	18 เมย 2526	24,224,470	50.76				
14	27 กค 2529	26,224,305	61.28	2,877,979	38.13	23,346,326	64.14
15	24 กค 2531	26,658,637	63.56	3,092,855	37.50	23,565,782	66.98
16	22 มีค 2535	32,432,087	59.28	3,342,248	42.56	29,089,839	61.20
17	13 กย 2535	31,855,156	62.03	3,331,376	47.40	28,523,780	63.26
18	2 กค 2538	37,817,983	62.04	3,619,927	49.82	34,198,056	63.33
19	17 พย 2539	38,564,593	63.19	3,629,305	48.97	34,935,288	64.67
20	6 มค 2544	42,759,001	69.94	3,901,157	66.66	38,857,844	70.27
21	6 กพ 2548	44,572,101	72.55	4,126,922	72.37	40,445,179	72.57

การเลือกตั้งทั่วไปเกิดขึ้นครั้งแรกในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2476 มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 4,278,231 คน และผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 1,773,532 คน คิดเป็นร้อยละ 41.45 ซึ่งมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้ง 78 คน ในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจากการเลือกตั้งเป็นคนแรก แต่เป็นนายกรัฐมนตรีเป็นคนที่ 2 ต่อเนื่องมาตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2476 หลังการยึดอำนาจการปกครองจากมหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นคนแรก หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งครั้งแรกนับว่าการไปใช้สิทธิเลือกตั้งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี เพราะมีสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิถึงร้อยละ 41.45 เมื่อเปรียบเทียบการเลือกตั้งครั้งที่ 5 ที่มีสัดส่วนของการมาใช้สิทธิน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 29.51 และจะเห็นได้ว่าสัดส่วนของการใช้สิทธิเลือกตั้งนับตั้งแต่การเลือกตั้งครั้งที่ 1 จนถึงปัจจุบัน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่สัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งก็สูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงครั้งล่าสุดที่มีสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งสูงถึงร้อยละ 72.55

เมื่อพูดถึงการให้ความสำคัญของการใช้สิทธิเลือกตั้งจากสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำแนกในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด สัดส่วนของผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพฯ ต่ำกว่าสัดส่วนของ

การใช้สิทธิในต่างจังหวัดในการเลือกตั้งทุกๆ ครั้ง ซึ่งสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในต่างจังหวัดจะสูงกว่าสัดส่วนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งในเขตกรุงเทพฯ ประมาณร้อยละ 10-20 อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งมักจะมีข่าวการเลือกตั้งอย่างไม่บริสุทธิ์และยุติธรรมของผู้สมัครรับเลือกตั้ง และการซื้อสิทธิขายเสียงของประชาชน

การเลือกตั้งครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 4 ผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้สมัครอิสระไม่สังกัดพรรคใด ต่อมาในปี พ.ศ.2489 (ภายหลังการเลือกตั้งครั้งที่ 4) ได้มีการเริ่มต้นรวมกลุ่มนักการเมืองในสภาผู้แทนราษฎรที่มีความคิดเห็นทางการเมืองในแนวเดียวกัน เรียกว่า “พรรคการเมือง” โดยมีพรรคการเมืองที่สำคัญ ได้แก่ 1) พรรคสหชีพ มีนายเดือน บุนนาค เป็นหัวหน้า

พรรค 2) พรรคแนวรัฐธรรมนูญ มีพลเรือตรีถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค 3) พรรคประชาธิปไตย มีพันตรีควง อภัยวงศ์ เป็นหัวหน้าพรรค 4) พรรคกสิกร มีพันเอกช่วง เชวงศักดิ์ เป็นหัวหน้าพรรค 5) พรรคธรรมาธิปไตย มีหลวงวิจิตรวาทการ เป็นหัวหน้าพรรค 6) พรรคก้าวหน้า มี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นหัวหน้าพรรค 7) พรรคประชาชน มีนายเลียง ไชยกาล เป็นหัวหน้าพรรค

สถิติการได้รับเลือกตั้งของสมาชิกพรรคการเมืองต่างๆ ซึ่งจะแสดงรายละเอียดเฉพาะพรรคการเมืองที่สำคัญที่เคยได้รับเลือกตั้งจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศและ/หรือในเขตกรุงเทพฯ มากที่สุด ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองต่างๆ ที่ได้รับเลือกตั้งในการเลือกตั้งครั้งที่ 1 ถึงครั้งที่ 21 ทั่วประเทศ และจำแนกในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

ครั้งที่	เขต	สส.(คน)	พรรค	ปชป	ชท	กสค	ควม	สมธ	สหปชท	สหภูมิ	เสรีมนัง	ปชท	พร	อื่นๆ
1	ปท	78												
2	ปท	91												
3	ปท	91												
4	ปท	96												
5	ปท	99		54										45
6	ปท	123												
7	ปท	160		30							86			44
	กทม	9		2							7			0
	คจว	151		28							79			44
8	ปท	160		39						44	4			73
	กทม	9		8						0	0			1
	คจว	151		31						44	4			72
9	ปท	219		57					76					86
	กทม	15		15					0					0
	คจว	204		42					76					86

[illegible]

จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองที่สมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุดในการเลือกตั้งทั่วประเทศแต่ละครั้งที่ผ่านมา ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ ในการเลือกตั้งครั้งที่ 5, 10, 11, 14, 17 พรรคเสรีมนังคศิลา ในการเลือกตั้งครั้งที่ 7 พรรคสหภูมิ ในการเลือกตั้งครั้งที่ 8 พรรคสหประชาไท ในการเลือกตั้งครั้งที่ 9 พรรคกิจสังคม ในการเลือกตั้งครั้งที่ 12, 13 พรรคชาติไทย ในการเลือกตั้งครั้งที่ 15, 18 พรรคสามัคคีธรรม ในการเลือกตั้งครั้งที่ 16 พรรคความหวังใหม่ ในการเลือกตั้งครั้งที่ 19 และพรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้งครั้งที่ 20, 21 (หมายเหตุ การเลือกตั้งครั้งที่ 1, 2, 3, 4, และ 6 ไม่ปรากฏผลการเลือกตั้งจำแนกรายพรรค)

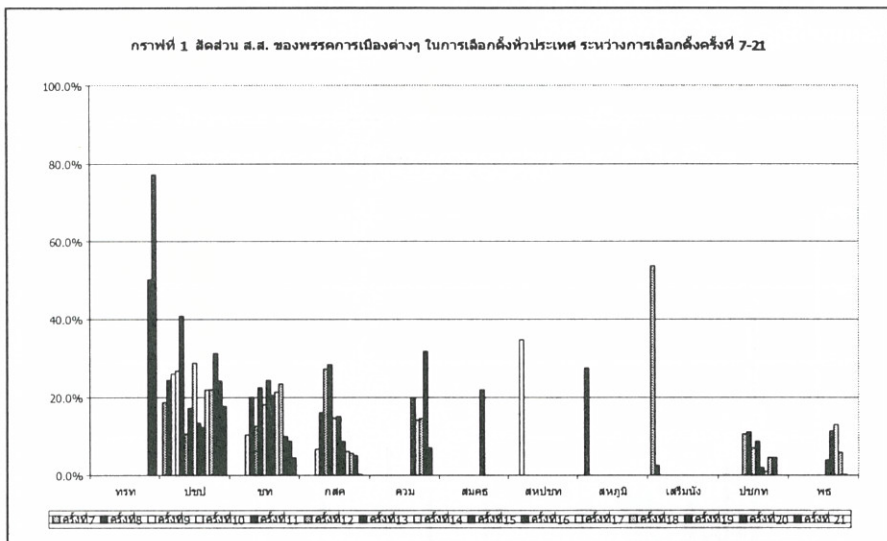
และพรรคการเมืองที่สมาชิกได้รับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพฯ มากที่สุด ได้แก่ พรรคเสรีมนังคศิลา ในการเลือกตั้งครั้งที่ 7 พรรคประชาธิปัตย์

ในการเลือกตั้งครั้งที่ 8, 9, 10, 11, 14, 19 พรรคประชาชนไทย ในการเลือกตั้งครั้งที่ 12, 13, 14, 15 พรรคพลังธรรม ในการเลือกตั้งครั้งที่ 16, 17, 18 พรรคไทยรักไทย ในการเลือกตั้งครั้งที่ 20, 21 (หมายเหตุ การเลือกตั้งครั้งที่ 1 ถึง 6 ไม่ปรากฏผลการเลือกตั้งจำแนกในเขตกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด)

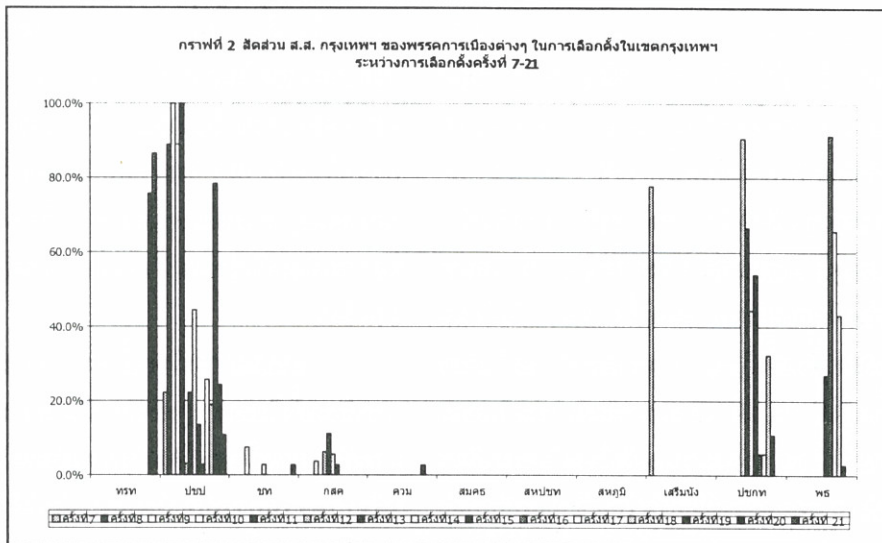
จากผลการเลือกตั้งดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการเลือกตั้งในเขตกรุงเทพฯ นั้น ความเป็นพรรคการเมืองค่อนข้างจะมีผลต่อการเลือกตั้ง ซึ่งจะเห็นได้จากพรรคการเมืองใดที่สมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุดในการเลือกตั้งหนึ่ง มักจะมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุดต่อเนื่องในครั้งต่อมา และจะเห็นได้ว่าพรรคการเมืองใดที่สมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุด

ในเขตกรุงเทพฯ มิได้เป็นพรรคการเมืองเดียวกันกับพรรคการเมืองที่สมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุด

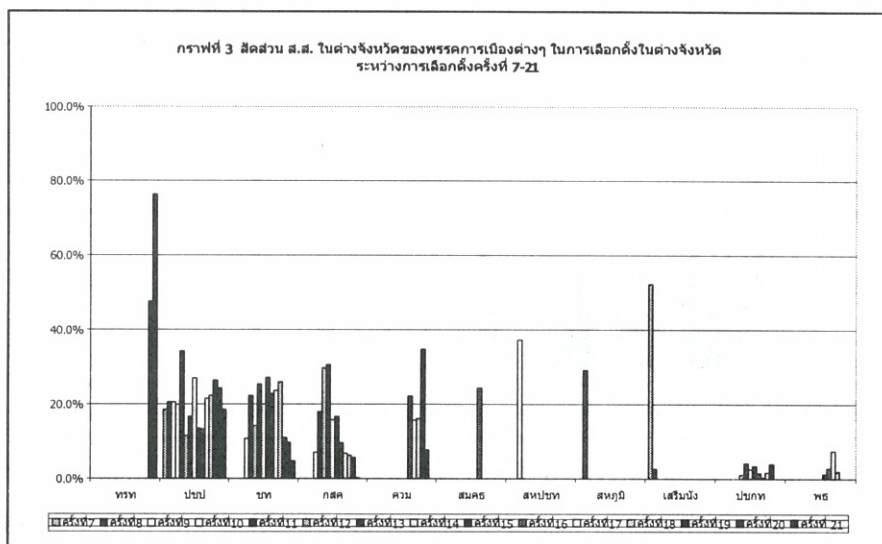
ในต่างจังหวัดในการเลือกตั้งครั้งนั้นๆ

จากกราฟที่ 1 เมื่อดูสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองต่างๆ ที่ได้รับเลือกตั้งทั่วประเทศในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง พบว่า พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองที่มีสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสูงที่สุดในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 77.3 ในการเลือกตั้งครั้งที่ 21 (ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548)

จากกราฟที่ 2 เมื่อมาดูสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองต่างๆ ที่ได้รับเลือกตั้งในเขตกรุงเทพฯ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง พบว่า พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองที่มีสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสูงที่สุดในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 100 ในการเลือกตั้งครั้งที่ 9 และครั้งที่ 11 (เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2512 และวันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2519) อย่างไรก็ตาม ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุดนี้พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคที่มีสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.3

จากกราฟที่ 3 เมื่อมาดูสัดส่วนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองต่างๆ ที่ได้รับเลือกตั้งในต่างจังหวัดในการเลือกตั้งแต่ละครั้งพบว่า พรรคไทยรักไทยเป็นพรรคการเมืองที่มีสัดส่วนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสูงที่สุดในการเลือกตั้งที่ผ่านมา ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 76.3

ในการเลือกตั้งครั้งที่ 21 (ครั้งล่าสุดเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548)

จากข้อมูลในตารางที่ 2 และกราฟที่ 1-3 จะสามารถวิเคราะห์ปัจจัยต่างๆ ที่แสดงถึงความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคการเมืองได้ดังนี้

ปัจจัยที่แสดงถึงความสำเร็จในการเลือกตั้งของพรรคการเมือง	พรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จ		
	ทั่วประเทศ	กรุงเทพฯ	ต่างจังหวัด
1. การมี ส.ส. ต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนานที่สุด	ปชป	ปชป	ปชป
2. สัดส่วนของ ส.ส. สูงที่สุดในการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา	ทรท	ปชป	ทรท
3. จำนวนครั้งมากที่สุดที่มีสัดส่วนของ ส.ส. สูงที่สุดในการเลือกตั้งแต่ละครั้ง	ปชป	ปชป	ปชป, ชท
4. ค่าเฉลี่ยสูงที่สุดของสัดส่วนของ ส.ส. ในการเลือกตั้งทุกครั้งที่ผ่านมา	ทรท	ทรท	ทรท

การปฏิวัติ/รัฐประหารอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งในอดีตมีการจัดการเลือกตั้งในช่วงเวลาภายหลังและใกล้เคียงการทำปฏิวัติ/รัฐประหารดังนี้

เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ.2490 มีการทำรัฐประหารโดยคณะรัฐประหาร โดยให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาภายหลังการทำรัฐประหารดังกล่าว ได้จัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2491 โดยสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุด และมีคะแนนเสียงข้างมาก นายควง อภัยวงศ์จึงได้รับเลือกตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีอีกสมัยหนึ่ง

ต่อมาวันที่ 16 กันยายน พ.ศ.2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หัวหน้าคณะทหาร ได้ยึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม และภายหลังการทำรัฐ

ประหารได้มีการจัดการเลือกตั้งขึ้นในวันที่ 15 ธันวาคม พ.ศ.2500 (การเลือกตั้งครั้งที่ 8) การเลือกตั้งครั้งนี้สมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด 39 คน รองลงมาคือ พรรคเสรีชน 6 คน และสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลาซึ่งมีจอมพลแปลก เป็นหัวหน้าพรรค ได้รับเลือกตั้ง 4 คน ในการเลือกตั้งครั้งก่อนหน้านี้นี้ (การเลือกตั้งครั้งที่ 7) พรรคเสรีมนังคศิลาเป็นพรรคที่มีสมาชิกพรรคได้รับเลือกตั้งมากที่สุด 86 คน

จากการเลือกตั้งในอดีตที่ผ่านมา นายกรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งระยะเวลานานที่สุด คือ จอมพลถนอม กิตติขจร ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 5 สมัย ระยะเวลา 10 ปี 8 เดือน รองลงมาคือ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 3 สมัย ระยะเวลา 8 ปี 3 เดือน และถัดมาคือ จอมพลแปลก พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 8 สมัย ระยะเวลา 7 ปี

ส่วนนายกรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งระยะ
เวลาสั้นที่สุดคือ นายทวี บุญยเกษตร อยู่ในตำแหน่ง
รักษาการเพียงแค่ 17 วัน เพื่อรอการกลับมาดำรง
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช
รองลงมาคือ พลเอกสุจินดา คราประยูร ดำรง

ตำแหน่ง 1 เดือน 18 วัน เนื่องจากเกิดเหตุการณ์
“พฤษภาทมิฬ” และถัดมาคือ นายพจน์ สารสิน
ดำรงตำแหน่ง 3 เดือน 6 วัน เพื่อจัดการให้มีการ
เลือกตั้งที่บริสุทธิ์และยุติธรรม

บรรณานุกรม

- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2539. (2539). กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 22 มีนาคม 2535. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการติดตามและสอดส่องดูแลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร.
- ข้อมูล สถิติ และผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 2 กรกฎาคม 2538. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ข้อมูล สถิติ และผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 17 พฤศจิกายน 2539. (ม.ป.ป.). กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- จำลอง สาลีสังข์, จันทน์ เทพสวัสดิ์ และปราโมทย์ สันตยากร. (2519). พรรคการเมืองไทยและผลการเลือกตั้ง 2519 พร้อมด้วยรายชื่อส.ส. ทุกภาค ทุกพรรค ทุกจังหวัด พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : สหประชาพานิช.
- ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2531. (2531). กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2535. (2535). กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2535 เล่ม 4 สถิติเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร. (2535). กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย.
- ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ยุคปฏิรูปการเมืองใหม่ : 6 มกราคม 2544. (2544). กรุงเทพฯ : หอสมุดรัฐสภา สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- มนุชญ์ วัฒนโกเมร. (2529). ข้อมูลพื้นฐานพรรคการเมืองปัจจุบันและพรรคการเมืองกับการเลือกตั้ง ปี 2522-2529. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535. (2537). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการองค์การกลางการเลือกตั้ง.
- รายงานการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2538. (2538). กรุงเทพฯ : คณะกรรมการองค์การกลางการเลือกตั้ง.